

УДК: 371.134+378.147+372

Осадченко Інна Іванівна,

доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету

імені Павла Тичини

**СИТУАЦІЙНІ ЗАВДАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ЗАСОБАМИ КРЕАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ:
ДИДАКТИЧНІ ВИМОГИ**

Анотація. У статті на основі аналізу наукових джерел та емпіричного матеріалу виокремлено та схарактеризовано дидактичні вимоги до ситуаційних завдань у підготовці майбутніх учителів засобами креативних технологій навчання. Констатовано, що правильне формулювання ситуаційних завдань потребує від викладача дотримання таких дидактичних умов: передбачення чіткої відповідності матеріалу ситуаційного завдання змісту тієї дисципліни, що вивчається, з орієнтацією на навчальні цілі та стимулювання студентського інтересу, на поглиблення і покращення засвоєння навчального матеріалу; відповідності ситуаційного завдання меті та формі навчального заняття; ретельного вибору виду педагогічної ситуації для відповідного виду ситуаційного завдання; формулювання ситуаційного завдання з урахуванням визначених характеристик; використання необхідних відомостей з офіційних джерел, статистичної інформації, місцевого матеріалу; орієнтації на дискусійність ситуаційних завдань з обов'язковим передбаченням обґрунтованих альтернатив у прийнятті рішень щодо розв'язання педагогічних ситуацій.

Ключові слова: дидактичні вимоги, креативні технології навчання, професійна підготовка, майбутні учителі, ситуаційні завдання.

Abstract: On the basis of analysis of scientific sources and empirical material singled Author determined and didactic requirements for situational problems in training of primary school teachers. It is concluded that situational tasks used in the preparation of primary school teachers should be: problem, that contain

contradictions that need to be addressed; Training, that require the primary school teachers for them acquiring new facts, events, skills; available to future teachers of primary school were able to resolve it on the basis of a preliminary study of theoretical material on the topic; reasoning that implies emergence of personal interest, importance for students researched situation encourages them to active educational actions by recreating real conditions of professional elementary school teacher; specific - related to the topic being studied; interdisciplinary, that take into account the need for a future primary school teachers' willingness to analyze and solve pedagogical situations with specific subject content. It notes that the effective formulation of situational problems require the teacher to observe the following teaching conditions, predictions precise matching material situational task content of subjects studied, with a focus on educational goals and to stimulate student interest in deepening and improvement of learning and thus, the formation qualified primary school teachers; Match situational task purpose and form of instruction; careful choice of the type of educational situation for the relevant type of situation tasks; formulation of situational task considering determined characteristics as well as following; use appropriate information from official sources, statistics, local material; orientation on discussion of situational problems with mandatory foresight reasonable alternatives in making decisions to address the pedagogical situations.

Keywords: educational requirements, training, primary school teachers, technology training, situational problem.

Постановка проблеми. У процесі застосування креативних технологій навчання, зокрема технологій ситуаційного, тренінгового та інтерактивного навчання, у підготовці майбутніх учителів використовуються методи аналізу конкретних ситуацій та кейс-стаді, спільну дидактичну основу яких становлять ситуаційне завдання та власне алгоритм аналізу педагогічної ситуації. Очевидно, що результативність такого навчального процесу значною мірою залежить від коректності формулювання ситуаційних завдань та їх відповідності змісту навчання, яким мають опанувати майбутні учителі.

Аналіз останніх публікацій. Звертаємо увагу на те, що формулювання поняття «ситуаційне завдання» не так часто зустрічається у підручниках та посібниках, призначених для підготовки майбутніх учителів, оскільки переважна частина цих науково-методичних джерел стосується підготовки майбутніх спеціалістів у галузі економіки (О. Бондар, О. Зобов, І. Каніщенко, О. Сидоренко, П. Шеремета та ін.), медицини (І. Бублікова, С. Регентов, З. Гапонова, Г. Подопрігора), або описані у дисертаційних роботах (Р. Карпюк, О. Михайлишин, Л. Шевцова, О. Шевченко та ін.), малотиражних виданнях, переважно – закордонних (Н. Берденнікова, Т. Бурдигіна, К. Корольова, В. Меденцев, І. Нікішина, М. Панов, С. Півкін ін.). Наразі виникає необхідність розробки навчально-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів з використанням ситуаційних завдань.

Мета статті – на основі аналізу наукових джерел та емпіричного матеріалу виокремити та схарактеризувати дидактичні вимоги до ситуаційних завдань у підготовці майбутніх учителів засобами креативних технологій навчання.

Виклад основного матеріалу. Оскільки ситуаційне завдання формулюється на основі педагогічної ситуації, то виконання ситуаційного завдання – його розв’язання – полягає у пошуку правильного виходу із неї, прийнятті правильного рішення. Правильність розв’язання ситуаційного завдання розглядається нами як уміння оперативно виокремити у ньому ситуаційну проблему, сформулювати та розв’язати ситуаційну задачу на засадах педагогічної етики: зберігаючи своє та учнівське фізичне й моральне здоров’я, навчальний час, досягаючи навчально-виховних завдань та не використовуючи непедагогічних прийомів і методів взаємодії із учасниками навчально-виховного процесу. Систематичне виконання ситуаційних завдань передбачає формування у майбутніх учителів готовності до розв’язання педагогічних ситуацій.

Дидактична значущість розробки ситуаційного завдання полягає у тому, що «у кожному конкретному випадку викладач розробляє індивідуальні

технології до певної навчальної теми» [3, с. 80]. За словами Ю. Сурміна [1], створюється можливість для досягнення «ефекту мультиплікатора», тобто для створення нових методичних композицій і методик на основі ситуаційної, що значно активізує творчий потенціал студентів та навчального процесу загалом [2, с. 18]. Для ефективного використання ситуаційних завдань та їх виконання у професійній підготовці майбутніх учителів засобами креативних технологій навчання важливе розуміння (і викладачами, і студентами) таких виокремлених нами аспектів:

1. Ситуаційне завдання містить два основних компоненти: опис змісту педагогічної ситуації та відповідно сформульоване запитання чи визначення навчальної дії для майбутніх учителів. Наприклад: *«Першокласник Петрик приніс до школи великого іграшкового автомобіля та розпочав ним гратися посеред уроку»* – опис змісту педагогічної ситуації; *«Охарактеризуйте свої дії. Як би Ви вчинили у такій ситуації? Змодельуйте подальший розвиток подій. Виберіть дидактичний спосіб прийняття рішення, добираючи цікаві завдання для Петрика»* – запитання та визначена навчальна дія для майбутніх учителів.

2. Структуру ситуаційного завдання складають: дидактична мета ситуаційного завдання; опис змісту педагогічної ситуації; власне завдання, оформлене у запитання чи визначення навчальної дії майбутніх учителів; передбачений алгоритм аналізу педагогічної ситуації; способи навчально-комунікативної взаємодії у процесі виконання ситуаційного завдання; параметри часу виконання ситуаційного завдання, способу презентації та оцінювання його результатів.

Аналіз наукових джерел (Г. Багієв, О. Баєва, С. Ковжого, С. Півкін, О. Пометун, А. Полєжаєв, В. Ягоднікова та ін.) дозволив зробити висновок, що ситуаційне завдання, використовуване у підготовці майбутніх учителів засобами креативних технологій навчання, повинно бути: проблемним, тобто містити протиріччя, яке необхідно розв'язати; розвивальним, тобто вимагати від майбутніх учителів опанування новими для них фактами, явищами, навичками; доступним, щоб майбутні вчителі були здатні розв'язати його на

основі попереднього вивчення теоретичного матеріалу з відповідної теми; мотивувальним, що передбачає виникнення особистісного інтересу, значущості для студентів досліджуваної ситуації, спонукає їх до активних навчальних дій, відтворюючи реальні умови професійної діяльності вчителя; конкретним – пов'язаним з темою, що вивчається; міжпредметним, тобто враховувати необхідність формування у майбутніх учителів готовності до аналізу і розв'язання педагогічних ситуацій з конкретнопредметним змістом.

На основі аналізу наукових джерел (Н. Берденникова, Л. Бєсєдіна, А. Долгоруков, Л. Карпинська, Є. Полат, О. Пометун, Д. Робін, К. Савченко, О. Сидоренко, М. Фіцула, Н. Червякова, Л. Шевцова, О. Шевченко, П. Шеремета та ін.) варто констатувати, що ефективне формулювання ситуаційних завдань потребує від викладача дотримання таких дидактичних умов:

1. Передбачення чіткої відповідності матеріалу ситуаційного завдання змісту тієї дисципліни, що вивчається, з орієнтацією на навчальні цілі та стимулювання студентського інтересу (наявність елементів інтриги, драматизації тощо), на поглиблення і покращення засвоєння навчального матеріалу, а отже, формування кваліфікованих майбутніх учителів.

2. Відповідності ситуаційного завдання меті та формі навчального заняття.

3. Ретельного вибору виду педагогічної ситуації для відповідного виду ситуаційного завдання.

4. Формулювання ситуаційного завдання з урахуванням визначених характеристик (проблемність, міжпредметність, конкретність, розвивальність, мотивувальність, доступність), а також дотримуючись: оптимального обсягу; суб'єктного викладу обставин ситуації; позитивності змісту; відповідності мовним нормам; наявності педагогічно обґрунтованої, логічної низки запитань.

5. Використання необхідних відомостей з офіційних джерел, статистичної інформації, місцевого матеріалу.

б. Орієнтації на дискусійність ситуаційних завдань з обов'язковим передбаченням обґрунтованих альтернатив у прийнятті рішень щодо розв'язання педагогічних ситуацій.

Висновки. Як бачимо, ефективне формулювання ситуаційних завдань у підготовці майбутніх учителів засобами креативних технологій навчання вимагає дотримання багатьох дидактичних вимог. Тому кожен викладач, який прагне застосовувати креативні технології навчання у підготовці майбутніх учителів, має розробляти та нагромаджувати власну сукупність (банк) педагогічних ситуацій, щоб на їх основі сформулювати ситуаційні завдання до кожного заняття, теми та дисципліни в цілому. Однак жодне ситуаційне завдання не можуть претендувати на унікальність або універсальність (використовуватися у рамках усіх дисциплін чи тем або використовуватися упродовж тривалого часу). Зазначене ще раз підтверджує необхідність спеціальної підготовки викладачів до застосування креативних технологій навчання у підготовці майбутніх учителів з метою підвищення їхньої технологічної компетентності, формування психодидактичної готовності щодо такого виду викладацької діяльності.

Список використаної літератури

1. Сурмін Ю. Конструювання ситуацій: принципи, методи, творчий процес / Ю. Сурмін // Ситуаційна методика навчання: теорія і практика / упор. О. Сидоренко, В. Чуба. – К.: Центр інновацій та розвитку, 2001. – С. 108–118.
2. Сурмін Ю. Порівняльна характеристика класичної і посткласичної методології / Ю. Сурмін // Ситуаційна методика навчання: теорія і практика / упор. О. Сидоренко, В. Чуба. – К.: Центр інновацій та розвитку, 2001. – С. 18–23.
3. Тамбовкіна Т. І. Педагогічні ситуації [Електронний ресурс] / Т. І. Тамбовкіна. – Режим доступу: <http://nsc.1september.ru/2006/16/6.htm>